

БУЧКІВСЬКА Галина

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
<https://orcid.org/0000-0002-4836-8280>
buchkivska1810@gmail.com

БАЛУХ Микола

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
<https://orcid.org/0000-0001-9628-3671>
balukh.mykola@gmail.com

РОЛЬ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

В статті розглядаються питання освітньої політики держави для забезпечення гарантії прав здобувачів освіти на досягнення якісної освіти за умови психологічної та фізичної безпеки. Показано, що комфортність і безпека освітнього середовища закладу освіти забезпечуються єдністю дій усіх учасників освітнього процесу.

Проаналізовано, що у всьому світі широко обговорюється тема здоров'я молоді. Розглянуто, що педагоги не залишаються осторонь проблеми формування основ здорового способу життя. Закон України «Про освіту» серед основних принципів державної політики в галузі освіти проголошує «пріоритет ... життя та здоров'я людини» і встановлює, що заклад освіти несе відповідальність за життя та здоров'я здобувачів освіти під час освітнього процесу і створює умови, що гарантують охорону та зміцнення здоров'я здобувачів освіти.

Визначено здоров'язбережувальне освітнє середовище як сукупність управлінських, організаційних, навчальних та оздоровчих умов, спрямованих на формування, зміцнення та збереження соціального, фізичного, психічного здоров'я здобувачів освіти, педагогів на основі психолого-педагогічних та медико-фізіологічних засобів та методів супроводу освітнього процесу, профілактики факторів ризику, реалізації комплексу міжвідомчих заходів щодо створення соціально-адаптованого освітнього середовища.

Акцентовано, що підготовка майбутнього вчителя до розробки і створення здоров'язбережувального освітнього середовища в закладі освіти передбачає забезпечення умов для формування їхньої здоров'язбережувальної компетентності на основі традиційних та інноваційних технологій, що забезпечують збереження здоров'я учнів.

Розкрито, що інтегрована характеристика педагогічної діяльності педагога охоплює не тільки його професійні особливості, але й забезпечує впровадження здорового способу життя, зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу та формує в них ціннісне ставлення до здоров'я та здорового образу життя. Сформована здоров'язбережувальна компетентність є складником структурованої системи професійних компетентностей педагога.

***Ключові слова:** здобувачі освіти, педагоги, освітній процес, освітнє середовище, безпечне освітнє середовище, здоров'язбережувальне освітнє середовище, здоров'язбережувальна компетентність.*

<https://doi.org/10.31891/pcs.2024.2.1>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Пріоритетним напрямом освітньої політики держави є забезпечення гарантії прав здобувачів освіти на досягнення якісної освіти за умови психологічної та фізичної безпеки. Дослідженнями багатьох науковців визначено, що вирішення цього питання тісно пов'язане із формуванням безпечного середовища закладу освіти.

2. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Щодо поняття «освітнє середовище» багато авторів дійшли єдиної думки, а ось щодо поняття «безпечне освітнє середовище» на сьогодні в науковій літературі розглядаються різноманітні його трактування.

Отже, безпека освітнього середовища є нагальною вимогою часу, свідченням турботи про психологічно комфортну, екологічно грамотну організацію педагогічного процесу, гарантом соціальної успішності молоді у вирішенні складних державних завдань.

3. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові праці С. Совгіри розкривають базові поняття «безпека», «освітня безпека», «безпечне освітнє середовище», стверджуючи,

що на сучасному етапі розвитку суспільства безпека людини повинна визначатися не лише особливими оптимальними умовами навколишнього середовища, а й вмінням самої особистості розпізнавати небезпеки та ризики, управляти ними [1, с. 206].

Сучасні науковці (В. Биков, А. Каташов, В. Мельник, Н. Нижник) розглядають, як мінімум, три основні аспекти, що відображають напрями розкриття проблеми безпеки освітнього середовища:

– психологічний аспект, пов'язаний з впливом середовища на особистість людини, його комунікативні та міжособистісні відносини;

– педагогічний аспект, що розглядає особливості змісту, технологій, методів, що застосовуються у супроводі особистісного розвитку людини, формування та становлення її компетентностей;

– екологічний аспект, що визначає шляхи безпечної взаємодії з природою.

Нині став широко використовуватися термін «комплексна безпека освітнього середовища». Комплексна безпека закладу освіти – стан його захищеності від реальних та прогнозованих загроз соціального, техногенного та природного характеру, забезпечення його стабільного функціонування.

Комплексна безпека освітнього середовища – сукупність певних видів безпеки (інтелектуальної, духовної, морально-етичної, психологічної, педагогічної, етнічної, фізичної, трудової, управлінської), що гарантовано забезпечує захищеність усіх учасників освітнього процесу.

У зв'язку з цим безпечне середовище закладу освіти передбачає дотримання фізичної безпеки, матеріально-технічне забезпечення, особисту безпечну поведінку здобувача освіти у освітньому (зовнішньому та внутрішньому) середовищі та психологічну, педагогічну безпеку.

Розглядаючи дані визначення безпечного середовища закладу освіти та комплексної безпеки, ми можемо стверджувати про створення захищеного середовища в сукупності всіх його компонентів і всіх учасників процесу.

Отже, комплексна безпека закладу освіти та безпечне освітнє середовище – це

визначення, які розглядають одні і ті ж самі явища з різних точок зору різними авторами залежно від поставлених ними завдань, з вивчення певних компонентів системи безпеки освітнього середовища.

Науковець В. Мельник вважає, що безпечне освітнє середовище – це таке середовище, в якому всі його суб'єкти мають позитивне відношення до нього, високий рівень задоволеності характеристиками цього середовища та захищеність від жорстокого ставлення та психологічного насильства за умови постійної взаємодії між собою [2].

Ми підтримуємо думку Н. Нижника, який вважає, що безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища у всіх його ключових компонентах: просторово-семантичному та просторово-архітектурному, соціальному, змістовно-методичному, комунікативно-організаційному та психодидактичному, що забезпечує мінімальний ризик виникнення умов неможливості здійснення повноцінного освітнього процесу та життєдіяльності всіх його учасників. Він наголошує, що безпечне освітнє середовище визначається сукупністю компонентів закладу освіти, їх функціональних взаємозв'язків і суб'єктів: педагогів, здобувачів освіти і батьків, в діяльності яких створюються умови для забезпечення захисту учасників освітнього процесу [3].

На думку В. Бикова, безпечне освітнє середовище – це система психологічної та педагогічної безпеки освітнього процесу, це результат системної взаємодії її компонентів з урахуванням їх функціональних взаємозв'язків та суб'єктів освітнього процесу [4, с. 26].

Ряд авторів (В. Биков, А. Каташов, Н. Нижник) вважають, що безпека освітнього середовища – це сукупність певних видів безпеки (інтелектуальної, духовної, морально-етичної, психологічної, педагогічної, етнічної, фізичної, трудової, управлінської), що гарантовано забезпечує захищеність усіх учасників освітнього процесу.

Отже, безпечне освітнє середовище – це результат системної взаємодії всіх компонентів безпеки, що створюють умови для безпеки учасників освітнього процесу, а безпека освітнього середовища – це сукупність певної системи поглядів на

забезпечення безпеки учасників освітнього процесу від загроз для їхнього життя та здоров'я у сфері педагогічної діяльності.

ВИОКРЕМЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Для вирішення цієї проблеми вагомого значення набуває не тільки здоров'язбережувальна діяльність закладу освіти, де молодь здобуває знання, але й виняткове середовище, де вони перебувають певний період життя. У цей час у них формується базис індивідуальності, особистості та світогляду, соціальні установки, формуються ключові компетентності та стосунки з оточенням, розвиваються, емоції, започатковуються основні цінності, зокрема цінність людського здоров'я. Отже, перед закладом освіти постають такі завдання: по-перше, створення належних умов щодо формування безпечного освітнього середовища для формування життєвих компетентностей здобувачів освіти, по-друге, сформувані в учасників освітнього процесу здоров'язбережувальну компетентність зі свідомим відношенням до власного здоров'я та здоров'я інших.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Визначити роль безпечного освітнього середовища у формуванні здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Останнім часом все частіше говорять про психологічну безпеку. Науковці М. Гончаренко та С. Лупаренко пропонують розглядати психологічну безпеку як «такий стан інформаційного середовища та умов життєдіяльності конкретної людини, групи, суспільства в цілому, яке не сприяє порушенню цілісності, адаптивності (всіх форм адаптації) функціонування та розвитку соціальних суб'єктів (окремої людини, груп, суспільства загалом)» [5, с. 33 – 34].

Дане визначення психологічної безпеки має загальні риси з визначенням безпеки стосовно соціальних суб'єктів як стану, при якому забезпечується стійке існування та функціонування соціальних суб'єктів, задоволення та реалізація необхідних потреб

та інтересів, а також здатність до запобігання або усунення різноманітних загроз, здатність до прогресу та саморозвитку.

У рамках концепції національної безпеки країни психологічна безпека педагогів, здобувачів освіти та їх батьків може розглядатися як захищеність їх життя, здоров'я, прав і свобод, честі та гідності; психологічна безпека освітнього середовища – пряме продовження психологічної безпеки особистості педагогів, здобувачів освіти та їхніх батьків, а також як захист громадського порядку та спокою, духовних цінностей, прав і свобод закладів освіти та їх нормальної діяльності.

Психологічна безпека як стан збереження психіки передбачає підтримку певного балансу між негативним впливом на людину навколишнього середовища та його стійкістю, здатністю подолати такі впливи власними ресурсами або за допомогою захисту від негативних факторів середовища. Психологічна безпека особистості і середовища невіддільні один від одного і являють собою модель сталого розвитку та нормального функціонування людини у взаємодії із середовищем.

Питання, пов'язані з аналізом психологічної безпеки, розглядаються фахівцями в контексті інформаційно безпечного освітнього середовища (В. Биков, Н. Кириленко, Т. Ткач). Інформаційно-психологічна безпека розуміється, як стан захищеності окремих осіб та/або груп від негативних інформаційно-психологічних впливів та пов'язаних з цим життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави.

Інформаційно безпечне освітнє середовище (інформаційно-освітнє середовище) дослідники представляють із різних позицій: як нову педагогічну систему; як навчально-методичний та організаційний комплекс; як педагогічне явище, пов'язане з новими знаннями, фактами, інформацією, культурою [6, с. 16 – 17].

Під єдиним інформаційно-освітнім середовищем можна розуміти засновану на використанні інформаційно-комунікаційних технологій програмно-телекомунікаційне середовище, що забезпечує єдиними технологічними засобами інформаційний супровід здобувачів освіти, педагогів, батьків, адміністрацію закладів освіти та

громадськість. Відповідно до цього розподілу, таке середовище націлене на інформаційну підтримку освітнього процесу та управління закладом освіти, інформування всіх учасників освітнього процесу про його хід та результати. Таке середовище включає організаційно-методичні засоби, сукупність технічних та програмних засобів зберігання, опрацювання, передавання даних, що забезпечує оперативний доступ до педагогічної інформації та здійснює освітні наукові комунікації, актуальні для реалізації цілей і завдань педагогічної освіти та розвитку педагогічної науки в сучасних умовах [7].

Дослідження останніх років дають можливість говорити про створення екологічно безпечного освітнього середовища. Під екологічно безпечним освітнім середовищем, на думку Т. Цюман, розуміється система психолого-педагогічних умов і впливів, що забезпечують можливості розвитку особистості та її захищеності від негативного впливу екологічних факторів та оптимальної взаємодії зі світом природи. Екологічна безпека передбачає стан захищеності навколишнього середовища та життєво важливих інтересів особистості від можливого негативного впливу господарської та іншої діяльності та загроз виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, їх наслідків.

У контексті педагогічного процесу екологічна безпека освітнього середовища набуває великого значення, особливо з урахуванням гуманітарних екологічних характеристик безпеки: культурологічних, моральних, психологічних, здоров'язбережувальних, що відповідають загальнокультурному розумінню світу природи. Ризики порушення екологічної безпеки освітнього середовища можуть бути пов'язані з здобувачем освіти, педагогом, сім'єю, з закладом освіти, організацією освітнього процесу, особливостями взаємовідносин з соціальним, предметним, природним оточенням [8].

Поряд із поняттям безпеки освітнього середовища існує поняття стану комфортності освітнього середовища. Спеціальними дослідженнями встановлено безпосередній вплив формування здоров'я здобувачів освіти в умовах внутрішнього середовища закладу освіти, одним з яких є комфорт. Адже від

того, наскільки людині комфортно в закладі вищої освіти, залежить якість освіти та психологічне здоров'я здобувача освіти.

Комфортність і безпека освітнього середовища закладу освіти забезпечуються єдністю дій усіх учасників освітнього процесу. Створення комфортного та безпечного освітнього середовища можливе не тільки в результаті засвоєння необхідних знань її учасниками про сутність безпечної життєдіяльності, а й формування умінь у її організації. Важливо, щоб безпечна життєдіяльність стала потребою людини, суспільства, цивілізації. Це можливо досягти шляхом формування нового світогляду, системи ідеалів та цінностей, норм та традицій безпечної поведінки людей, культури життєдіяльності загалом.

Останнім часом у всьому світі широко обговорюється тема здоров'я молоді. Цією проблемою займаються вчені, лікарі, фізіологи, психологи, навіть політики. І, природно, педагоги не залишаються осторонь проблеми формування основ здорового способу життя. У рамках освітніх програм регулярно з'являються розділи, присвячені збереженню та зміцненню здоров'я. Тому у закладах вищої освіти проводять не лише підготовку високоінтелектуальних та висококваліфікованих освітян, але, зі свого боку, забезпечують реалізацію завдань освітнього процесу ЗВО щодо підготовки освічених громадян держави. Тому важливого значення набуває освітнє середовище саме в професійній підготовці майбутніх учителів. Доведено, що це безпосередньо впливає на формування їхніх професійних компетентностей.

Компетентнісний підхід в умовах Нової української школи забезпечує нове освітнє середовище, сформоване на основі інформаційно-комунікаційних та здоров'язбережувальних технологій, які покращують якість та ефективність професійної діяльності педагога, ефективність менеджменту освітнього процесу та сприяє його індивідуалізації.

Основне завдання вчителя НУШ передбачає формування ключових компетентностей в учнів через діяльність, що є основоположною в компетентнісному підході, який визначає якість сучасної освіти.

Як уже зазначалося, сформовані компетентності надають можливість дитині

самостійно вирішувати будь-яку проблему в практичній діяльності, що є необхідним та достатнім рівнем для досягнення результату. Таким чином, зростає роль учителя як компетентного фахівця щодо управління освітнім процесом.

Нині актуальними залишаються питання щодо професійної підготовки педагога: формування його професійних та здоров'язбережувальної компетентностей; здатність до організації та формування здоров'язбережувального середовища закладу освіти; оволодіння здоров'язбережувальними технологіями і застосування їх в освітньому процесі. Здоров'язбережувальна компетентність є однією із першорядних, що надає можливість людині забезпечення повноцінного життя, розкриття її здібностей та самореалізації в суспільстві [9].

Дослідниця та науковець Т. Бережна розглядає здоров'язбережувальне середовище закладів освіти як сукупність управлінських, організаційних, навчальних та оздоровчих умов, спрямованих на формування, зміцнення та збереження соціального, фізичного, психічного здоров'я здобувачів освіти, педагогів на основі психолого-педагогічних та медико-фізіологічних засобів та методів супроводу освітнього процесу, профілактики факторів ризику, реалізації комплексу міжвідомчих заходів щодо створення соціально-адаптованого освітнього середовища [10, с. 175].

Шляхи та засоби створення здоров'язбережувального освітнього середовища:

– реалізація змісту освіти, що забезпечує вплив здоров'язбережувального середовища закладу освіти як поєднання соціальних, психолого-педагогічних, медико-фізіологічних підходів до формування стійкої мотивації на потребу у здоров'ї, що включає психосоматичне, духовне та моральне здоров'я, процес збереження та розвиток фізіологічних, психічних функцій, оптимальної освітньої та соціальної активності з опорою на формування зрілої психосоціальної ідентичності, в результаті якої учасники освітнього процесу знаходять суб'єктивне почуття приналежності до своєї соціальної групи, розуміння тотожності та неповторності свого індивідуального буття;

– використання здоров'язбережувальних педагогічних технологій, що впливають на формування, зміцнення та зберігання здоров'я учасників освітнього процесу як комплексу концептуально пов'язаних між собою завдань, форм, методів та прийомів навчання, орієнтованих на розвиток здобувача освіти через здоровий спосіб життя [10, с.176].

З перерахованого різноманіття станів безпеки освітнього середовища необхідно виокремити фізичну безпеку. Закон України «Про освіту» серед основних принципів державної політики в галузі освіти проголошує «пріоритет ... життя та здоров'я людини» і встановлює, що заклад освіти несе відповідальність за життя та здоров'я здобувачів освіти під час освітнього процесу і створює умови, що гарантують охорону та зміцнення здоров'я здобувачів освіти. Дані умови передусім мають профілактичний характер, ведуть до запобігання виникненню тих чи інших відхилень у стан здоров'я людини. Однак із боку світу природи і технічного світу, тобто предметного середовища, навколишнього середовища, можливі різні види загроз, у тому числі:

– природні (землетруси, повені, зсуви, шторми, посухи та ін.);

– соціально-біологічні (групові випадки небезпечних інфекційних захворювань з рівнем смертності або захворюваності, що перевищують середньостатистичний в три і більше разів, інфекційні захворювання нез'ясованої етіології; масові отруєння неякісними продуктами харчування та водою, небезпечними хімічними речовинами у побуті; поява небезпечних для людини хворих тварин та птахів);

– техногенні (аварії або катастрофи, пов'язані з технікою, пожежами, протіканнями і аваріями з водою, з електропроводкою та приладами);

– екологічні (деформація ґрунту, надр, ландшафту; смог, перевищення гранично допустимих концентрацій (ГДК) шкідливих домішок в атмосфері у 30 разів, забруднення водних басейнів, брак питної води та води для забезпечення технологічних процесів у системах життєзабезпечення та ін.) [11].

На сьогоднішній день актуальною проблемою в освіті є вивчення впливу небезпек педагогічного характеру на освітнє середовище та освітню систему зокрема.

Небезпека педагогічного характеру – негативний вплив на освітні системи, внаслідок якого їм може бути заподіяна будь-яка шкода, що надає їх розвитку регресивний характер. Говорячи про сутність поняття «небезпека педагогічного характеру», слід зазначити, що вона полягає в самому негативному впливі на освітні системи, надаючи їх розвитку регресивний характер.

Прикладами найбільш яскравих небезпек педагогічного характерів є:

- формування хибних цілей розвитку окремо взятих освітніх систем та системи освіти держави;
- повне заперечення інноваційних підходів у розвитку освіти (застій педагогічної науки);
- впровадження не вивчених інновацій у освітній процес;
- непроаналізоване прожектерство (захоплення нездійсненими, необґрунтованими проєктами) педагогічних технологій;
- часта зміна нормативно-правових вимог до освітнього процесу;
- використання антипедагогічних (здібних розрушити фундамент педагогічної науки) методів, форм і засобів навчання (виховання);
- неточне, а найчастіше і хибне уявлення предметного матеріалу (фальсифікація історії України) та ін.

Аналізуючи наявні напрацювання в галузі захисту освітніх систем, можна запропонувати такі групи чинників, що сприяють виникненню небезпек педагогічного характеру:

- економічні (низький економічний потенціал держави та/або освітньої системи);
- організаційно-технічні (низький рівень матеріально-технічної бази; невідповідність умов організації освітнього процесу щодо забезпечення нормативно-правових вимог суспільства);
- соціально-психологічні (проблеми забезпечення рівня підготовки та професіоналізму кадрового складу закладу освіти; складна соціально-демографічна ситуація у країні; неконтрольовані

еміграційні та миттєві раціональні процеси; проблеми взаємини учасників освітнього процесу, а також особливості особистісно-психологічних характеристик).

Сприятливими чинниками небезпек педагогічного характерів є також відсутність системи педагогічної безпеки.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Нині широко використовується термін «комплексна безпека освітнього середовища, що визначає стан захищеності закладу освіти від реальних і прогнозованих загроз соціального, техногенного і природного характеру, що забезпечує його безпечне функціонування. Комплексна безпека освітнього середовища – сукупність певних видів безпеки (інтелектуальної, духовної, морально-етичної, психологічної, педагогічної, етнічної, фізичної, трудової, управлінської), гарантовано забезпечує захищеність всіх учасників освітнього процесу.

Поряд із поняттям безпеки освітнього середовища існує поняття стану комфортності освітнього середовища. Комфортність та безпека середовища закладу освіти забезпечуються єдністю заходів та дій усіх учасників освітнього процесу. Створення комфортного та безпечного освітнього середовища можливе не тільки в результаті засвоєння необхідних знань її учасниками про сутність безпечної життєдіяльності, а й формування вмінь у її організації. Поряд із поняттям безпеки освітньої середовища існує поняття стану комфортності освітньої середовища.

Зазначимо, що інтегрована характеристика педагогічної діяльності педагога охоплює не тільки його професійні особливості, але й забезпечує впровадження здорового способу життя, зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу та формує в них ціннісне ставлення до здоров'я та здорового образу життя. Сформована здоров'язбережувальна компетентність є складником структурованої системи професійних компетентностей педагога.

Отже, провадження освітнього процесу в безпечному середовищі закладу освіти передбачає забезпечення шляхів та

Література

1. Совгіра С. В. Проблеми екологічної безпеки як основи життєдіяльності особистості в освітньому середовищі / Совгіра С. В. Гончаренко Г. Є. / IV Всеукраїнські наукові читання пам'яті Сергія Терещука : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Миколаїв, 23-24 квітня 2015 р.) / Чорноморський державний університет імені Петра Могили / редкол. Л.П. Клименко та ін. – Миколаїв : ФОП Швець В.Д., 2015. – С. 205–208.
2. Мельник В. Безпека особи в системі загальної безпеки [Електронний ресурс] / В. Мельник. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/PSF/2009_11/Melnyk.pdf.
3. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : [навчальний посібник] / Н. Р. Нижник, Г. П. Ситник, В. Г. Білоус. – К. : Преса України, 2000. – 304 с.
4. Биков В. Ю. Мобільний простір і мобільно орієнтоване середовище Інтернеткористувача: особливості модельного подання та освітнього застосування / Биков В. Ю. // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – № 17. – С. 9-37.
5. Гончаренко М. С. Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі / М. С. Гончаренко, С. Є. Лупаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : [науковий журнал]. – Суми : СумДПУ, 2010. – № 1 (3). – С. 30 – 38.
6. Закон України «Про освіту». № 2145-VIII. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.02.2023).
7. Шиян О. І. Нормативно-правове забезпечення державної освітньої політики щодо здорового способу життя молоді [Електронний ресурс] // Державне управління та місцеве самоврядування : зб.наук. пр. ДрІДУ НАДУ 2009. вип.1 (1). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/ Dums/ 2009-01/Shiyan.pdf. Kucherhan.
8. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. – К. – 2018. – 56 с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf>
9. Куртова Г. Ю. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності фахівців аграрного сектору у процесі фізичного виховання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 4. С. 100-111.
10. Бережна Т.І. Особливості організації здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Здоров'я людини: теорія і практика». – Суми, 2017. – С. 170–177.
11. Шапран О., Шапран Ю. Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 9, 2010, с. 108– 110.

References

1. Sovhira S. V. *Problemy ekolohichnoyi bezpeky yak osnovy zhyttyediialnosti osobystosti v osvithnomu seredovyshchi* [Problems of ecological safety as the basis of the vital activity of the individual in the educational environment] / Sovhira S. V. Honcharenko H. YE. / IV Vseukrainski naukovy chytannia pamiati Serhii Tereshchuka : Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu (Mykolaiv, 23-24 kvitnia 2015 r.) / Chornomorskyi derzhavnyi universytet imeni Petra Mohyly / redkol. L.P. Klymenko ta in. - Mykolaiv : FOP Shvets V.D., 2015. – S. 205–208. (in Ukrainian)
2. Melnyk V. *Bezpeka osoby v systemi zahalnoyi bezpeky* [Personal safety in the general security system] [Elektronnyi resurs] / V. Melnyk. – Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/PSF/2009_11/Melnyk.pdf.
3. Nyzhnyk N. R. *Natsionalna bezpeka Ukrainy (metodolohichni aspekty, stan i tendentsii rozvytku)* [National security of Ukraine (methodological aspects, state and trends of development)] : [navchalnyi posibnyk] / N.R. Nyzhnyk, H.P. Sytnyk, V. H. Bilous. – K. : Presa Ukrainy, 2000. – 304 s. (in Ukrainian)
4. Bykov V. YU. *Mobilnyi prostir i mobilno oriientovane seredovyshche Internetkorystuvacha: osoblyvosti modelnoho podannia ta osvithnoho zastosuvannia* [Mobile space and mobile-oriented environment of the Internet user: peculiarities of model presentation and educational application] / Bykov V. YU. // Informatsiini tekhnolohii v osviti. – 2013. – № 17. – S. 9-37. (in Ukrainian)
5. Honcharenko M. S. *Poniattia «valeopedahohika» ta «pedahohichna valeolohiia» u psykhologo-pedahohichnii literaturi* [Concepts of "valeopedagogy" and "pedagogical valeology" in psychological and pedagogical literature] / M. S. Honcharenko, S. YE. Luparenko // Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii : [naukovyy zhurnal]. – Sumy : SumDPU, 2010. – № 1 (3). – S. 30 -38. (in Ukrainian)
6. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»*. [Law of Ukraine "On Education"] № 2145-VIII. Vziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia: 20.06.2023). (in Ukrainian)
7. Shyian O. I. *Normativno-pravove zabezpechennia derzhavnoi polityky shchodo zdorovoho sposobu zhyttia molodi* [Normative and legal support of the state educational policy regarding the healthy lifestyle of youth] [Elektronnyi resurs] // Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia : zb.nauk. pr. DriDU NADU 2009. yp.1 (1). – Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/ Dums/ 2009-01/Shiyan.pdf. Kucherhan. (in Ukrainian)

8. Tsiuman T. P., Boichuk N. I. *Kodeks bezpechnoho osvitnoho seredovyscha* [Code of a safe educational environment] : metod. posib. / za zah. red. Tsyuman T. P. – K. – 2018. – 56 s. (in Ukrainian) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf>
9. Kurtova H. YU. *Pedahohichni umovy formuvannia zdoroviazberezhuvalnoi kompetentnosti fakhivtsiv ahrarnoho u protsesi fizychnoho vykhovannia*. [Pedagogical conditions for the formation of health-preserving competence of agricultural sector specialists in the process of physical education] *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. 2018. № 4. S. 100-111 (in Ukrainian)
10. Berezna T.I. *Osoblyvosti orhanizatsii zdoroviazberezhuvalnoho seredovyscha zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu* [Peculiarities of the organization of the health-preserving environment of a general educational institution] // *Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Zdorovia lyudyny: teoriia i praktyka»*. – Sumy, 2017. – S. 170–177. (in Ukrainian)
11. Shapran, O., Shapran, YU. *Stvorennia innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha v protsesi profesiinonii pidhotovky maybutnoho vchytelia*. [Creation of an innovative educational environment in the process of professional training of future teachers.] *Pedahohika, psykhohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. 9, 2010, s. 108–110. (in Ukrainian)

Abstract

BUCHKIVSKA Galyna, BALUKH Mykola

THE ROLE OF A SAFE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE FORMATION OF HEALTH-PRESERVING COMPETENCE OF STUDENTS

The article examines the issues of the State's educational policy to ensure guarantees of the rights of students to achieve quality education under the condition of psychological and physical safety. It is shown that the comfort and safety of the educational environment of an educational institution is ensured by the unity of actions of all participants in the educational process.

It is analyzed that the issue of youth health is widely discussed around the world. It is considered that teachers do not stay aside from the problem of formation the foundations of a healthy lifestyle. The Law of Ukraine "On Education" proclaims "the priority of ... a human life and health" among the main principles of state policy in the field of education and establishes that an educational institution is responsible for the life and health of students during the educational process and creates conditions that guarantee the protection and strengthening of the health of students.

The article defines a health-preserving educational environment as a set of managerial, organisational, educational and health-improving conditions aimed at the formation, strengthening and preserving the social, physical and mental health of students and teachers on the basis of psychological, pedagogical, medical and physiological means and methods of supporting the educational process, preventing risk factors, implementing a set of interdepartmental measures to create a socially adapted educational environment.

It is emphasized that training of a future teacher for the development and creation a health-preserving educational environment in an educational institution involves provision conditions for the formation of their health-preserving competence on the basis of traditional and innovative technologies that ensure the preservation of students' health.

It is revealed that the integrated characteristic of a teacher's pedagogical activity covers not only his/her professional features, but also ensures the introduction of a healthy lifestyle, strengthening of the health of participants in the educational process and forms a value attitude to health and a healthy lifestyle. The developed health-preserving competence is a component of the structured system of professional competences of a teacher.

Key words: *students of the educational institutions, teachers, educational process, educational environment, safe educational environment, health-preserving educational environment, health-preserving competence.*

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024 р.